

Barbara Antczak

Usługi edukacyjne – rynek taki sam jak inne?

Recenzja:

dr hab. Józef Bednarek
dr hab. Janusz Kręcikij

Komitet wydawniczy:

Magdalena Sitek
Sylwia Ćmiel

Korekta:

Sławomir Koźlak

Projekt okładki:

Kamil Zaniewski

ISBN 978-83-62753-12-3

Copyright by Wydawnictwo WSGE
Józefów 2011

Wydawnictwo Wyższej Szkoły Gospodarki Euroregionalnej

im. Alcide De Gasperi

05-410 Józefów

ul. Sienkiewicza 2

tel./fax +48 022 789 19 03

www.wsge.edu.pl

wydawnictwo@wsge.edu.pl

Skład i łamanie:

Miłosz Ukleja

Druk:

P.H.U. Multikram

Spis treści

WSTĘP	7
ROZDZIAŁ 1 Edukacja w kontekście rynku i usług rynkowych.....	10
1.1. Gospodarka rynkowa – istota i ewolucja rynku.....	10
1.2. Sfera usług.....	17
1.3. Usługi edukacyjne – charakterystyka i znaczenie.....	38
1.4. Tworzenie się rynku edukacyjnego w Polsce.....	48
ROZDZIAŁ 2 Modele edukacji a rynek usług edukacyjnych.....	67
2.1. Humanizm czy komercja?.....	67
2.2. Model zorientowany humanistycznie.....	69
2.3. Model rynkowy – komercyjny.....	75
2.4. Modele mieszane jako poszukiwanie korzystnej równowagi sfery obywateli, państwa i biznesu.....	82
2.5. Zmiany w procesie kształcenia.....	86
ROZDZIAŁ 3 Marketing usług edukacyjnych.....	95
3.1. Marketing jako ważny instrument kierowania firmą.....	95
3.2. Marketing w Polsce w okresie transformacji systemowej.....	105
3.4. Wykorzystanie marketingu-mix w usługach edukacyjnych.....	114
3.5. Oczekiwania odbiorców usług edukacyjnych.....	119
PODSUMOWANIE	123
BIBLIOGRAFIA	133

WSTĘP

Główne kierunki zmian ekonomicznych, społecznych i kulturalnych spowodowane szybkim *rozwojem gospodarki*, którego rezultatem jest zanikanie jednych i pojawianie się innych zawodów, powodują wzrost zapotrzebowania na pracowników o coraz wyższych kwalifikacjach. Zatem istotną zmianą w życiu społeczno-zawodowym w XXI wieku jest znaczący wzrost mobilności zawodowej, wymuszony przez rozwój i globalizację gospodarki, techniki i technologii, a także przez dysproporcje występujące między poszczególnymi krajami. Systemy kształcenia muszą uwzględniać takie kluczowe umiejętności, które czynią ludzi zdolnymi do zmiany zawodu, podnoszą ich poziom rozumienia techniki, dają podstawę kompetencjom wymaganych w międzynarodowym środowisku pracy. Współczesny rynek pracy wymaga rozwoju *edukacji ustawicznej (continuing education)*. z hasła o *kształceniu dla życia* przechodzi się do hasła *edukacji przez całe życie (live-long learning)*. Edukacja ustawiczna nie jest jeszcze dziedziną, która znalazła należyte uznanie, choć są kraje w istotny sposób zaangażowane w rozwój systemów kształcenia dla dorosłych (np. Finlandia, Szwecja, Niemcy, Stany Zjednoczone).

Chodzi więc o to, by każdemu człowiekowi umożliwić uczenie się *tego*, czego pragnie, *tyle*, ile uważa za nieodzowne, *tam*, gdzie mu najwygodniej, *wtedy*, kiedy mu to odpowiada, jak również w dogodnym dla siebie *tempie* oraz przy pomocy najbardziej przydatnych *metod i środków*. Znaną już tezę „uczenia się przez całe życie” zaczyna zastępować się pojęciem „uczącego się społeczeństwa – społeczeństwa edukacyjnego” (*learning society*). W społeczeństwie tym procesy uczenia się, szkolenia, doksztalcenia, zmiany specjalności itp. będą stałą częścią ludzkiej aktywności od najmłodszych lat aż do wieku emerytalnego i znaczna część społeczeństwa będzie zaangażowana zawodowo w procesy edukacyjne.

Wyłaniające się obecnie społeczeństwo informacyjne charakteryzuje się nowymi warunkami funkcjonowania ludzi. Są to:

- wielokrotnie zwiększony dostęp do informacji (masowe media, Internet);
- informacja, która staje się zasobem rozwojowym i niezbędnym czynnikiem efektywnego funkcjonowania we współczesnym świecie;
- tworzenie się podstaw społeczeństwa wiedzy;

- niemal powszechna komercjalizacja i działanie mechanizmów rynku we wszystkich dziedzinach życia i gospodarki.

Społeczeństwo informacyjne definiuje się jako takie, które w szerokim zakresie produkuje, przetwarza, gromadzi i wykorzystuje informacje (Zacher, 1999). Można zatem powiedzieć, że jest ono podstawą stopniowo powstającego **społeczeństwa wiedzy** (*knowledge society*), w którym wiedza wypełniająca świadomość człowieka jest rezultatem powszechnej edukacji, szkolenia i kumulacji doświadczeń ludzi zdolnych dzięki niej do skutecznego zarządzania rozwojem własnym i organizacji, do kreowania wartości, zasad i praktyki humanizmu, demokracji i sprawiedliwości.

Wiedza to „ogół wiadomości zdobytych dzięki uczeniu się; zasób wiadomości z jakiejś dziedziny, gałęzi nauki”¹. Chodzi więc o proces przekazywania i dostarczania wiedzy. Czy we wszechogarniającej nas gospodarce rynkowej można mówić o sprzedawaniu wiedzy, a zatem o rynku usług edukacyjnych? Także trudno jest odpowiedzieć na pytanie, jaka konkretnie wiedza będzie przydatna za kilkanaście czy więcej lat? Ważne jest przeto nauczanie umiejętności uczenia się i zdobywania wiedzy. W sferze edukacji kryje się klucz do przygotowania społeczeństwa do nowych zadań i rozwiązywania problemów współczesnego świata. Jednym z wyzwań jest rewolucja technologiczna, a zwłaszcza jej część informacyjna. Prowadzi ona do powstania tzw. nowej gospodarki (*new economy*), w której istotą rozwoju są nowoczesne technologie i usługi związane z informacją (tworzenie, przetwarzanie, przesyłanie, odtwarzanie, magazynowanie, stosowanie). Nauczanie metod i umiejętności dociekania (*know-how*) oraz poszukiwania wyjaśnień (*know-why*) jest niezbędne do sprostania wyzwaniom wynikającym z szybkiego tempa narastania nowej wiedzy. Wspomniana rewolucja kreuje społeczeństwa i gospodarki kształtowane właśnie przez wiedzę. Innym problemem jest wyznaczanie zadań dla edukacji, ułatwiających efektywne przeprowadzanie zmian i ustawiczne zdobywanie nowych umiejętności. Kolejna kwestia to przygotowanie ludzi, zwłaszcza młodzieży, do życia w przyspieszonym tempie, ale z wieloma nowymi możliwościami, nie zawsze związanymi z tradycyjnym zatrudnieniem.

Rozwinięte społeczeństwa XXI wieku, a szczególnie młodzi ludzie,

---

¹ *Słownik języka polskiego*, PWN, Warszawa 1981, s. 700. Pełna definicja wiedzy: „W węższym znaczeniu – ogół wiarygodnych informacji o rzeczywistości wraz z umiejętnością ich wykorzystania; w szerokim znaczeniu – wszelki zbiór informacji, poglądów, wierzeń itp., którym przypisuje się wartość poznawczą i/lub praktyczną” – *Nowa Encyklopedia Powszechna*, PWN, Warszawa 1995, s. 773.

prezentują konsumpcyjny styl i sposób życia (moda, rozrywka, supermarkety, restauracje *fast-food*, sklepy w cyboprzestrzeni itp.). Gwałtowny rozwój komercjalizacji i marketingu dotyczy również edukacji. Powstają na przykład liczne szkoły wyższe, szkolące przyszłych menedżerów, handlowców, bankowców, specjalistów od marketingu czy też public relations. Jednak dają one więcej **umiejętności** niż **wiedzy**, co się kłóci z często przywoływanym postulatem Alberta Einsteina, że szkoła powinna dążyć do tego, by młody człowiek opuszczał ją jako harmonijna osobowość, a nie jako specjalista. Przewaga umiejętności nad wiedzą oznacza pewne zawężenie horyzontów oraz ograniczenie pełnego rozwinięcia uzdolnień właściwych dla danej jednostki. Czy taka tendencja edukacyjna może spowodować negatywne skutki w przyszłości? Czy człowiek-konsument, „zmakdonaldyzowany” i wykształcony na „McUniwersytetach” potrafi być obywatelem? (Ritzer, 1997). Czy zagraża nam także nadmierna komercjalizacja usług edukacyjnych? Ważnym zagadnieniem wydaje się, by w obecnej pogoni za „klientem” nie ograniczać zakresu intelektualizacji nauczania, nie zgubić przyszłościowej wizji edukacji, która jest długotrwałym, stopniowym i ewolucyjnym procesem wytwarzania nie tylko zawodowych, ale i praktycznych umiejętności.

Od kilkunastu lat mamy w Polsce do czynienia z kształtowaniem się rynku usług edukacyjnych. Pilnym zadaniem – nie tylko zresztą badawczym – staje się analiza procesu rozwoju tego rynku i zachowań jego uczestników w różnych aspektach – zarówno teoretycznym, jak i empirycznym.